

Piotr Borowski

Niektóre aspekty badania struktur bezrobocia powiatów województwa lubelskiego

Zjawisko bezrobocia w Polsce zostało ujawnione wraz ze zmianą ustrojową w latach 1989-1991. W poprzednim systemie o ile występowało to, przyjmowało ono formę ukrytą z powodów doktrynalnych. Według dzisiejszych kryteriów za bezrobotnego uważa się w największym skrócie człowieka aktywnego zawodowo, wyrażającego chęć podjęcia pracy i poszukującego jej oraz zarejestrowanego w odpowiednim urzędzie pracy. W statystykach publikowanych przez Urząd Statystyczny w Lublinie dotyczących powiatów mamy do czynienia jedynie z bezrobotnymi zarejestrowanymi. Jak liczna jest grupa osób poszukujących pracę i nie zarejestrowana pozostaje jedynie domeną szacunków i to niezbyt

dokładnych o trudnym do oceny stopniu wiarygodności. Celem artykułu jest zaprezentowanie wyników analizy zmian struktur bezrobotnych w powiatach województwa lubelskiego, w latach 1998-2001.

Bezrobocie w województwie lubelskim

W końcu 1998 roku na terenie jeszcze nie istniejącego województwa lubelskiego było zarejestrowanych 117136 bezrobotnych. W 2001 liczba ta osiągnęła wartość 178980, dało to wzrost o 34,6%. W tym samym czasie, stopa bezrobocia podniosła się z poziomu 10,3% do 15,7%. Towarzyszył temu wzrost liczby osób aktywnych zawodowo o około 3 tys.

W 1998 roku cztery powiaty o największej

stopie bezrobocia to: włodawski, opolski, lubartowski i tomaszowski. Najmniejsze bezrobocie występowało na terenie powiatów: miasto Lublin, lubelski, krasnostawski i bialski. Współczynnik zmienności stóp bezrobocia wyniósł w tym roku 17,2%. W pierwszym roku po utworzeniu województwa (1999) współczynnik zmienności spadł do poziomu 15,0% czyli nastąpiło wyraźne zmniejszenie różnic w poziomie zarejestrowanego bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa. Jednak w kolejnych dwóch latach współczynnik zmienności wzrastał, powracając w 2001 roku praktycznie do stanu wyjściowego 17,1%. W tym okresie czasu nastąpiła jednak wyraźna zmiana w przestrzennym umiejscowieniu zjawiska. W roku 2001 cztery powiaty

Tablica 1. Stopy bezrobocia oraz wielkość ich zmian w latach 1998-2001

Lp	Powiaty	Rok - 1998		Rok - 1999		Rok - 2000		Rok - 2001		Różnica 2001 - 1998	
		stopa (%)	ranga	stopa (%)	ranga	stopa (%)	ranga	stopa (%)	ranga	rang	stóp (pkt)
1	bialski	9,1	21	12,0	21	13,2	18	14,8	17	-4	5,7
2	biłgorajski	10,5	15	12,5	16	13,1	19	14,4	18	3	3,9
3	chełmski	11,6	8	14,0	9	14,9	13	17,0	10	2	5,4
4	hrubieszowski	11,9	6	13,9	10	15,6	9	16,7	11	5	4,8
5	janowski	10,4	16	12,1	19	13,0	20	13,5	21	5	3,1
6	krasnostawski	8,8	22	11,5	22	12,5	22	13,3	22	0	4,5
7	kraśnicki	9,6	18	12,0	20	13,4	17	13,7	20	2	4,1
8	lubartowski	13,5	3	15,8	4	16,6	6	18,3	7	4	4,8
9	lubelski	8,1	23	9,9	23	10,3	23	11,8	24	1	3,7
10	łęczyński	10,4	17	13,6	12	15,2	11	16,2	13	-4	5,8
11	łukowski	9,4	20	12,5	17	15,5	10	16,3	12	-8	6,9
12	opolski	14,5	2	16,9	2	18,7	2	19,4	5	3	4,9
13	parczewski	11,3	10	13,1	14	14,3	15	15,1	16	6	3,8
14	puławski	10,8	13	12,9	15	14,5	14	15,8	14	1	5,0
15	radzyński	11,5	9	13,5	13	14,1	16	15,6	15	6	4,1
16	rycki	11,2	11	14,1	8	15,1	12	17,2	9	-2	6,0
17	świdnicki	11,1	12	13,8	11	16,2	8	19,2	6	-6	8,1
18	tomaszowski	13,4	4	15,7	6	16,4	7	17,9	8	4	4,5
19	włodawski	14,7	1	17,0	1	18,4	3	20,6	3	2	5,9
20	zamojski	9,5	19	12,4	18	12,7	21	14,3	19	0	4,8
21	Biała Podlaska	10,6	14	14,3	7	16,7	5	20,1	4	-10	9,5
22	Chełm	12,7	5	16,1	3	19,5	1	22,2	1	-4	9,5
23	Lublin	7,2	24	9,1	24	10,3	24	13,0	23	-1	5,8
24	Zamość	11,8	7	15,8	5	16,9	4	21,4	2	-5	9,6

o najwyższej stopie bezrobocia to: miasto Chełm, miasto Zamość, włodawski oraz miasto Biała Podlaska. Wśród powiatów o najniższej stopie bezrobocia wymienić należy lubelski, miasto Lublin, krasnostawski i janowski. W tej grupie w porównaniu z rokiem 1998 jedynie powiat janowski zastąpił bialski. Największy wzrost stopy bezrobocia miał miejsce w omawianym okresie w powiatach: miasto Zamość, miasto Biała Podlaska, miasto Chełm i świdnicki. Jeśli chodzi o rangi to największego przesunięcia dokonało miasto Biała Podlaska (spadek o 10 miejsc), łukowski (spadek o 8 miejsc), świdnicki (spadek o 6 miejsc) i miasto Zamość (spadek o 5 miejsc). W odwrotnym kierunku najbardziej przemieściły się powiaty: radzyński i parczewski, awans o 6 miejsc oraz hrubieszowski i janowski, awans o 5 miejsc. Jeśli uwzględnimy zmianę stopy bezrobocia to była ona największa w miastach: Zamość (wzrost o 9,6 pkt), Chełm (wzrost o 9,5 pkt), Biała Podlaska (wzrost o 9,5 pkt) oraz w powiecie świdnickim (wzrost o 8,1 pkt)

Ogólna sytuacja powiatów w zakresie bezrobocia zarejestrowanego uległa we wszystkich powiatach znacznemu pogorszeniu. Jednak zjawisko to miało największe nasilenie w byłych miastach wojewódzkich. To właśnie wzrost bezrobocia w tych miastach miał w badanych latach największy wpływ na ponowne różnicowanie się stóp bezrobocia w badanym okresie.

Rysunek 1. Stopa bezrobocia w powiatach województwa lubelskiego w 2001 roku

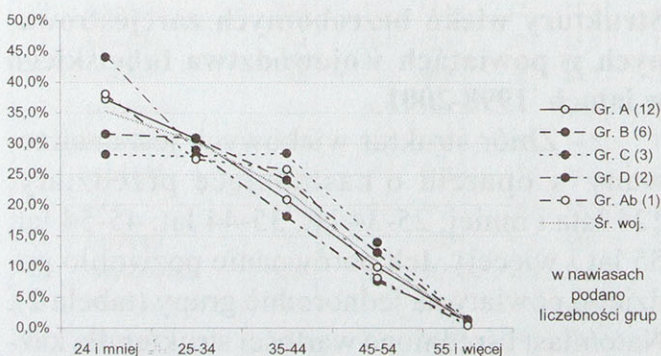
Tablica 2. Podział powiatów na grupy na podstawie podobieństwa struktur wieku bezrobotnych zarejestrowanych (próg podobieństwa 0,07)

Powiat	Lata			
	1998	1999	2000	2001
bialski	A	A	A	A
biłgorajski	B	B	A	A
chełmski	A	A	A	A
hrubieszowski	A	A	A	A
janowski	A	A	A	A
krasnostawski	A	A	A	A
kraśnicki	D	D	D	D
lubartowski	B	A	A	A
lubelski	D	D	D	A
łęczyński	Ab	A	A	A
łukowski	A	A	A	A
opolski	A	A	A	A
parczewski	B	B	C	B
puławski	A	B	B	B
radzyński	A	A	A	A
rycki	A	A	A	A
świdnicki	A	A	B	B
tomaszowski	B	B	A	A
włodawski	B	B	C	B
zamojski	A	Ba	A	A
Biała Podlaska	C	C	C	B
Chełm	C	C	C	B
Lublin	B	B	C	C
Zamość	C	C	C	C

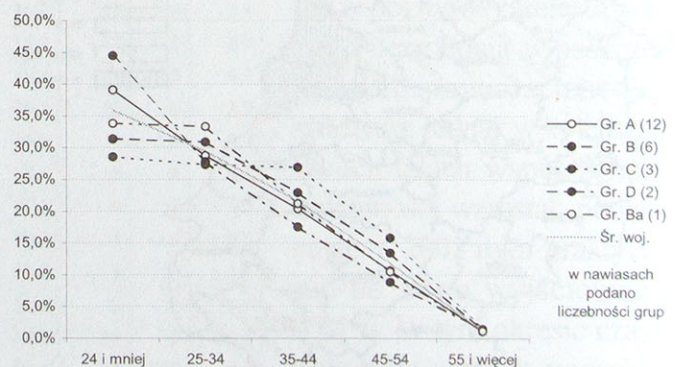
Źródło: Opracowanie własne.

(1) S. Chomątkowski A. Sokołowski „Taksonomia struktur” Przegląd Statystyczny 2/1978 r.

(2) E. Nowak „Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych” PWE W-wa 1990 r.

Rysunek 3. Struktury wieku zarejestrowanych bezrobotnych w podziale na grupy powiatów w 1998 roku

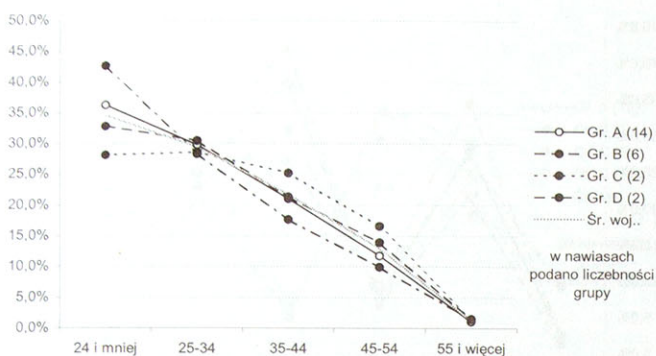
Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 4. Struktury wieku zarejestrowanych bezrobotnych w podziale na grupy powiatów w 1999 roku

Źródło: Opracowanie własne.

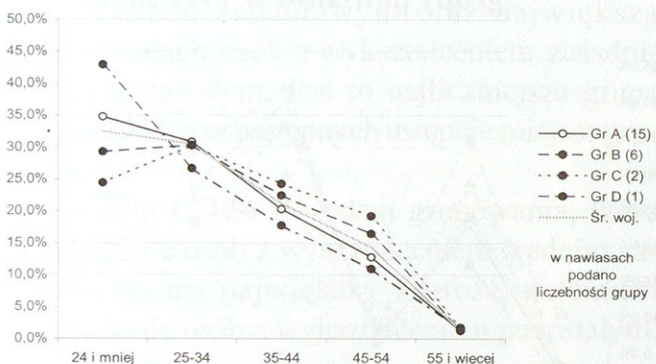

Rysunek 5. Struktury wieku zarejestrowanych bezrobotnych w podziale na grupy powiatów w 2000 roku

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 6. Struktury wieku zarejestrowanych bezrobotnych w podziale na grupy powiatów w 2001 roku

Źródło: Opracowanie własne.

W Tabeli 2 użyto oznaczeń literowych, gdyż zestawienie własności uśrednionych struktur grupowych umożliwiło ujednoczenie opisów grup, a więc określenie typów struktur dla wszystkich badanych lat. Oto wyodrębnione typy struktur wiekowych.

Typ A Uśredniona struktura tej grupy jest najbardziej zbliżona do struktury wojewódzkiej z minimalnie większymi wartościami dla przedziału '24 lata i mniej'. Stanowi ona więc dobre odniesienie do opisu własności pozostałych typów.

Typ B Zbliżony najbardziej do typu A. Różni się od niego znacząco mniejszą składową strukturą dla przedziału '24 lata i mniej' oraz nieco większymi wartościami struktury w przedziałach '35-54 lat'.

Typ C Posiada najmniejszą składową spośród wszystkich typów struktury w przedziale '24 lata i mniej' oraz największe wartości struktury w przedziałach '33-54 lat'.

Typ D Ma największą składową spośród pozostałych typów w przedziale '24 lata i mniej' oraz najmniejsze wartości struktury w przedziałach '35-54 lat'.

Typ Ba Można nazwać podtypem B. Różni się od niego większymi składowymi strukturą w przedziałach '34 lata i mniej'. W przedziałach '35 lat i więcej' jest identyczny z typem A.

Typ Ab Różni się od A mniejszą wielkością składnika w przedziale '45-54 lata' oraz większą wielkością w przedziale '35-44 lat'.

Spośród 24 powiatów województwa lubelskiego 11 nie zmieniało w całym analizowanym 4-letnim okresie typu grupowania a dla dalszych dwóch, typ wyjściowy i końcowy grupowania w przekroju lat były identyczne (typ B) z incydentalnym przejściem do typu C (parczewski, włodawski). Powiaty: biłgorajski, lubartowski, włodawski dokonały przejścia z typu B grupowania do typu A w końcowym roku, co jest symptomem zwiększenia się składowej przedziału '24 lata i mniej' z jednoczesnym zmniejszeniem składowych '35-54 lat'. Powiaty puławski i świdnicki przeszły w przeciwnym kierunku z A do B, co ujawnia dokładnie odwrotne tendencje. Miasta: Biała Podlaska i Chełm dokonały przejścia z grupy C do B, a więc zwiększyły składowe struktur w przedziałach '34 i mniej' oraz je zmniejszyły w przedziałach '35-54 lat'. Przeciwne tendencje ujawniły się w mieście Lublin (przejście z B do C). Inna zmiana (typ D w A) dotyczy powiatu lubelskiego, a więc nastąpiło zmniejszenie składowej struktury przedziału '24 lata i mniej' wraz ze zwiększeniem składowych dla przedziałów '35-54 lat'.

Zawartość Tabeli 2 wskazuje na dużą stabilność klasyfikacji w przekroju czterech lat. Ponieważ województwo jako całość zmieniało swoją strukturę, przedstawiono dodatkową tabelę (Tab. 3) zawierającą struktury wojewódzkie wieku bezrobotnych w badanych latach.

Tablica 3. Struktury wieku zarejestrowanych bezrobotnych w województwie lubelskim

Rok	Przedział wieku (lata)				
	24 i mniej	25-34	35-44	45-54	55 i więcej
1998	35,3%	30,3%	22,5%	10,8%	1,1%
1999	35,9%	29,4%	21,5%	11,8%	1,3%
2000	34,6%	29,4%	21,8%	13,0%	1,3%
2001	32,5%	30,5%	21,2%	14,4%	1,4%

Źródło: Opracowanie własne.

Dane w niej zawarte wskazują na stopniowe zmniejszanie się składowej struktury wojewódzkiej dla przedziału '24 lata i mniej' oraz stały wzrost składowej struktury dla przedziału '45-54 lat'. Wzrasta także, choć w niewielkim stopniu, składowa przedziału '55 lat i więcej'.

Struktury zarejestrowanych bezrobotnych ze względu na poziom wykształcenia

Obliczenia z poprzedniego grupowania powtórzono dla struktury bezrobotnych ze względu na wykształcenie. Wyniki zaprezentowano w tabeli 4. Tak jak poprzednio usystematyzowano grupowanie identyfikując typy grupowania. Rysunki 5-8 zawierają wykresy uśrednionych struktur grupowych w latach badanego okresu. Struktury zarejestrowanych bezrobotnych zawierają przedziały wykształcenia w kolejności 'wyższe', 'średnie zawodowe', 'średnie ogólne', 'zasadnicze zawodowe', 'pozostałe'.

Typy grupowania określono następująco:

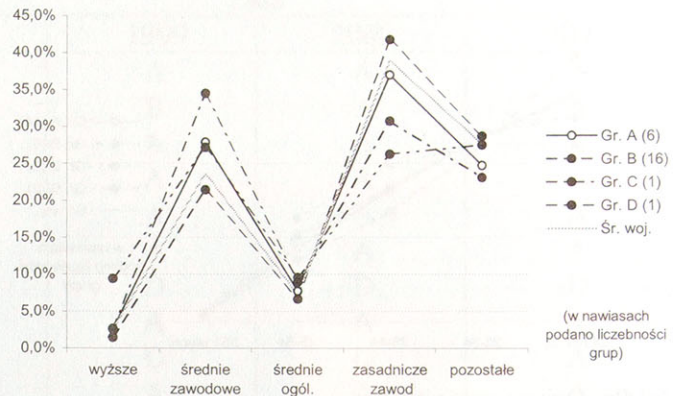
Typ A Najbardziej zbliżony na przestrzeni czterech lat do średniej struktury wojewódzkiej. Zasadniczo ma większe wielkości składowych od niej w przedziałach osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz pozostałym, a także niższe składowe w przedziale osób z wykształceniem średnim zawodowym. Wyjątek tutaj stanowi rok 1998. Było to spowodowane tym, że najliczniejszym typem grupowania był w tym roku nie typ A a typ B. Typ A został przyjęty jako typ odniesienia.

Tablica 4. Podział powiatów na grupy na podstawie podobieństwa struktur wykształcenia bezrobotnych zarejestrowanych (próg podobieństwa 0,105)

Powiat	Lata			
	1998	1999	2000	2001
białski	B	A	A	A
biłgorajski	B	A	A	A
chełmski	B	A	A	A
hrubieszowski	B	A	A	A
janowski	B	A	A	A
krasnostawski	B	A	A	A
krańcicki	B	A	A	A
lubartowski	B	A	A	A
lubelski	B	A	A	A
łęczyński	A	Ca	A	A
łukowski	B	B	B	D
opolski	B	A	A	A
parczewski	B	A	B	D
puławski	A	A	Cd	C
radzyński	B	A	A	A
rycki	A	Ca	Cd	C
świdnicki	A	Ca	Cd	C
tomaszowski	B	A	A	A
włodawski	B	A	A	A
zamojski	B	A	A	A
Biała Podlaska	A	Ca	Cd	C
Chełm	C	C	Dc	B
Lublin	D	D	Dc	B
Zamość	A	Ca	Cd	C

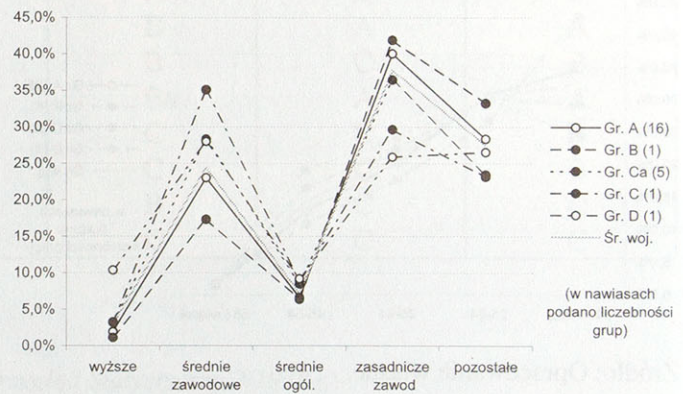
Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 7. Struktury wykształcenia zarejestrowanych bezrobotnych w podziale na grupy powiatów w 1998 roku

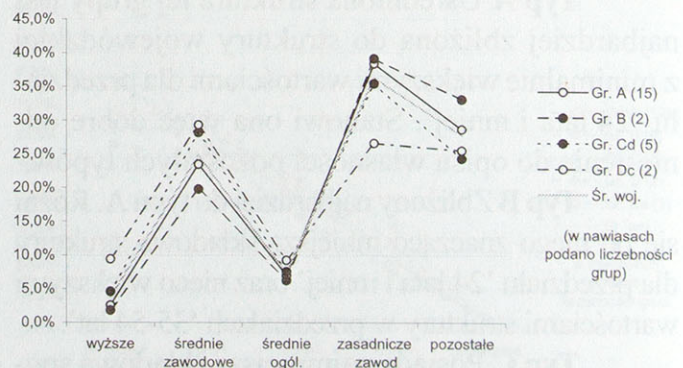
Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 8. Struktury wykształcenia zarejestrowanych bezrobotnych w podziale na grupy powiatów w 1999 roku

Źródło: Opracowanie własne.

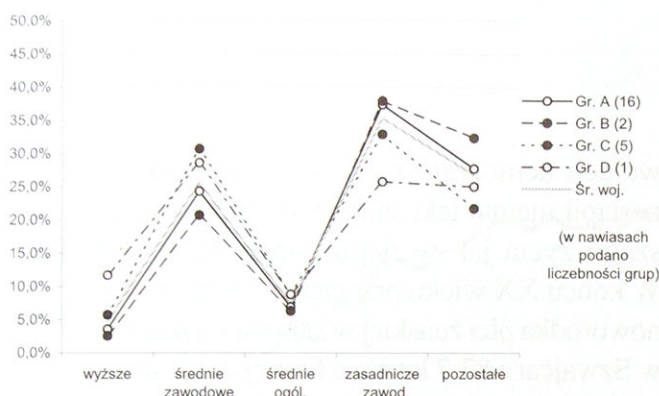
Rysunek 9. Struktury wykształcenia zarejestrowanych bezrobotnych w podziale na grupy powiatów w 2000 roku

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 10. Struktury wykształcenia zarejestrowanych bezrobotnych w podziale na grupy powiatów w 1998 roku

Źródło: Opracowanie własne.

Typ B Cechuje najmniejsza wartość składowej struktury w przedziale osób ze średnim wykształceniem zawodowym oraz największa w przedziałach osób z wykształceniem zasadniczym i pozostałym. Jest to najliczniejsza grupa w roku 1998, a w następnych ustępuje miejsca grupie A.

Typ C Jest to rodzaj grupowania, które w przedziale osób z wykształceniem średnim zawodowym ma największą wartość, natomiast w przedziale osób z wykształceniem pozostałym, najmniejszą.

Typ D Tutaj najbardziej charakterystyczną cechą jest najmniejsza wartość składowej struktury w przedziale z wykształceniem zasadniczym. W przedziałach czwartym i piątym składowe struktury są na bardzo zbliżonym i niskim poziomie, co zdecydowanie odróżnia ten typ od pozostałych.

Typ Ca Od typu C odróżnia się mniejszymi wielkościami składowych struktur w przedziale osób z wykształceniem średnim zawodowym oraz większymi w przedziale osób z wykształceniem zasadniczym.

Typ Cd Ten z kolei różni się od C w zasadzie tym, że dla przedziału drugiego tj. osób z wykształceniem średnim zawodowym ma te same wartości co typ D.

Typ Dc Typ grupowania, który dla przedziału drugiego ma największe wartości składowej struktury.

Stopień zróżnicowania struktur wykształcenia bezrobotnych jest większy. Jednak i tu udało się przy zwiększonej wartości progowej współczynnika podobieństwa uzyskać dość wygodny podział na typy, umożliwiając porównywanie pomiędzy sobą grup z poszczególnych lat. Ciekawym spostrzeżeniem jest fakt pozostawiania w roku 1998 najbardziej liczebnej grupy określonej jako typ B, by w następnym roku tę własność osiągnęła grupa typu A. Zjawisko to, sygnalizuje zmniejszenie się w pierwszym roku po utworzeniu województwa liczby powiatów o najwyższej składowej strukturze bezrobotnych, dotyczącej zasadniczego zawodowego i pozostałego przedziału wykształcenia.

Tak jak w przypadku struktur wiekowych podział na grupy w poszczególnych latach był nałożony na ogólny trend zmian struktury wojewódzkiej. Tendencje tych zmian przedstawiono w tabeli poniżej.

Tablica 5. Struktury wykształcenia zarejestrowanych bezrobotnych w województwie lubelskim

Rok	wyższe	średnie zawodowe	średnie ogół.	zasadnicze zawod	pozostałe
1998	2,5%	23,7%	7,2%	38,9%	27,6%
1999	3,0%	24,4%	7,2%	37,8%	27,5%
2000	3,8%	24,8%	7,3%	36,3%	27,8%
2001	4,8%	25,6%	7,4%	35,4%	26,8%

Źródło: Opracowanie własne.

Występuje wyraźna tendencja stałego i systematycznego wzrostu zarejestrowanych bezrobotnych posiadających wyższe wykształcenie. Podobny wniosek dotyczy przedziału osób posiadających wykształcenie średnie zawodowe. Spadał natomiast udział osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe. Widać tu wyraźnie zarysowujący się niekorzystny trend spadku zapotrzebowania na wysokokwalifikowaną kadrę, której rynek pracy nie jest w stanie wchłonąć.